

ACC. N:R M. 13358:1-8.

Landskap: Skåne Upptecknare: P. A. Larsson, Tjörnsjö
Härad: L. Åsbo Berättare: " " " "
Socken: Höjia Berättarens yrke: lantbruk
Uppteckningsår: 1954 Född år 1871 i Höjia

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Man och kvinna. s. 1-8.

N. No. 39.

ACC. N:R **M. 13358.**

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Svar!

Folklivsarkivet.

Det har inte varit någon lätt sak för mig att besvara de frågor, som framstälts. Jag har svarat på så mycket, jag kunnat och gjort det så bra, jag förmått.

Med utmärkt högaktning

Tjörnarps den 31 maj 1954

P. L. Forsberg

ACC. N:R M. 13358: /

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Manliga egenskaper

Att hållning, uppträdande, växt och utseende spelade en stor roll, säger sig självt. Kroppsstyrkan var också högt värdesatt. Vidare var händigheten av stor betydelse. En ung man, som själv kunde laga söndriga saker och tillverka nya, hade stort rum i flickornas hjärtan. Kunde han så därtill utföra vissa inre arbeten, t.ex. tapetsera väggarna samt måla fönster och dörrar något så när hyggligt, så nog sade töserna, i synnerhet om han därtill hade ett fördelaktigt utseende: "Han e både grann och dukti." Och det var inte utan, att mer än en tös skulle vilja ha honom till sin käraste. En sådan man hade, då han därtill förde ett vackert liv och leverne, kvinnofolkstycke.

N. M 39

/

En man var hövisk, då han inte uttalade slippriga ord och inte var någon svärjare, och därtill krävdes, att man inte kunde beslå honom med okyska handlingar.

I allmänhet visade nog en man inga ömhetsbetygelser, då andra personer voro närvarande, men nog visste alltid allmänheten, att "de e bra mä honom och henne." Att han tog henne om "livet", hände ganska ofta, och det var i allmänhet inte opassande, men om de två hade kysst varandra, så andra människor sett det, så nog hade det blivit historier om saken.

De i frågolistan nämnda plaggen passade säkert bra, och så tidigt som möjligt önskade den unge mannen att få mustascher.

ACC. N:R M. 13358:2.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Och många suckade nog: "Den enda sorg, som jag här försökt, är blott, att mustaschen växer trögt." Skulle "bonapågana" ut och rida, så skulle de ha pantalonger ned i blänkande långa stövlar ² stövlar.

På 1880-talet hade åtskilliga "kloka" ett ganska stort anseende, och många människor hade ett stort förtroende för dem. Jag minnes en kvinna i min hemby, som flera gånger reste söderut till en klok. Hon uträttade därmed ärenden åt en hel mängd personer. Hon hade band och "särkagera", som de sjuka hade haft på sig, med till den "kloke". Sedan kunde han eller hon-- det fanns även kloka gummor-- genom att "mäta banden" "och särkagerarna" komma till den rätta slutsatsen, om vad sjukdom patienten hade. Så blev det ordination, och den var ofta ganska egendomlig. Det blev tal om källor och vattendrag, om öst och väst, men även åtskilliga slags medikamentakommo till användning såsom rövareättika, sjölöksättika, opodeldok m.m.

Det musikinstrument, som mest kom till användning, var harmonikan. Varje medlem av familjen hade sitt skåp, piedestal och i detta förvarade de sina bättre kläder. I detsamma hade många unga män även vin- och punschflaskor. På många bondställen hade man i en uthuslänga inrett ett eller ett par rum, och i dem hade husets söner eller drängar var sitt skåp. Då

ACC. N:R M. 13358:3.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

3

en dräng eller piga flyttade, hade hon alltid ett skåp eller (sällan) en kista med sig, i vilket kläder och annat förvarades

Kvinnliga egenskaper.

Det är sent uppräknat, vad en duktig, ung kvinna skulle kunna uträtta. Hon skulle kunna väva och spinna och karda och tvinna och haspa och fila och byka och tvätta, lappa och laga, kärna och vispa, laga utmärkt mat och koka gott kaffe, städa samt ordna allt på bästa sätt. Och tusen andra saker tillkommo. Vidare skulle hon vara aktsam om allt, som hon hade om hand. Slog hon sin sönder glas och porslin och var oaktsam om kläder, duktyg m.m. så var hon en slarva. Hon fick inte heller vara någon nippertippa. Fick man därtill av henne höra ett klingande och hjärtligt skratt, så värderades det alltid. Och vidare. Naturligtvis skulle tösen va grann och ha ett enkelt och tilltalande sätt. Men-----många brusto i vad här är sagt. De nämnda vackra sakerna och egenskaperna bidrogo till karlatycke. Om ömhetsbetygelser se "Manliga egenskaper!"

Någon gång har jag sett väninnor kyssas. Då det gällde kvinnans, hustruns, anseende i hemmet, så berodde det till stor del på hurudan man hon hade. Jag minnes en tyrann, som lade sig i allt inom huset. Han bestämde, hur tjocka fläskbitarna skulle vara samt att vederbörande vid bordet inte fingo mer än en bit stekt fläsk, då sådant serverades, och det gällde att även äta svålen.

ACC. N:R M. 13358:4

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

4.

Detta för att nämna ett exempel, som jag väl kände till. I det hemmet hade husmodern intet att säga till om. Mannen var och blev den bestämmande i allt.

Men var kvinnan kavat och inte lät sig böja för mannens snålhet-- och sådana kvinnor funnos också-- så lagade hon den mat, hon ville och bakade kakor av olika slag mitt för näsan på mannen, och hon sålde ägg och behöll pengarna, ty hon fick ingenting av sin man till kläder och löpande utgifter för sig. En sådan hustru kunde vara den mest utmärkta människa, och hon respekterades precis så, som hon skulle respekteras. På ^{alla} hästan/ställen voro de manliga och kvinnliga medlemmarna jämbördiga. Någon annan rangordning vid bordet än den, att barnen sutto i ordning efter ^{ald} ålder, förekom icke.

I kyrkorna funnos då som nu en bred mittgång med bänkar vid båda sidor. I dem till vänster sutto kvinnorna, och i dem till höger sutto männen.

En kvinna, som fick barn utom äktenskapet fick inte sällan heta "hora", och vad, som var värre, var, att ett sådant barn, då det t.ex råkade i kiv med kamrater, kallades "horunge".

Förmodligen ansågs det opassande för en kvinna att rida, ty inte förrän på 1890-talet såg jag någon kvinna till häst.

Såvitt jag vet, fingo kvinnorna befatta sig med alla slags tandjur. I synnerhet under hösten, då mor i huset var alldeles

ACC. N:R M. 13358:5.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

5

ensam hemma, hade hon mycket att sköta med grisar och kalvar.

Att en och annan kvinna hade skuld för att kunna utföra vissa konster, är säkert. Ett exempel. En 8-årig flicka hade utslag på hakan, och hon hade haft det mycket länge; ja, det syntes omöjligt att få det läkt. En dag kom en sådan kvinna--hon hette Johanna-- till hemmet. "Kan inte Johanna ta bort det där, som flickan har på hakan?" sade mor i huset. "Jo men", svarade Johanna och fick tag i flickan. Knappt hade hon fått tag i henne, förrän hon, Johanna, spottade tre gånger på flickans haka och sade för varje gång: "Tvi!" Efter tre a fyra dagar hade utslaget helt torkat, och efter ett fåtal dagar var hakan precis sådan som den skulle vara. Detta är absolut sant, ty flickan var min syster och följaktligen mor i huset min mor.

Somliga kvinnor "mätte" folk med en tråd för att bota dem för "gula sjukan". Även där har jag sett, att människor blevo mycket snabbt botade genom en sådan procedur.

Att kvinnorna i allmänhet togo upp nymodigheter före männen i fråga om kläder och sådant mer, är säkert.

Manliga yrken och sysslor

De yrken, som gällde förr i tiden, torde i stort sett gälla ännu. Att slakta djur, flå hundar och katter (vilket skedde någon gång) tillkom endast männen. Här kan dock sägas, att tusentals kvinnor huggit huvudet av höns och kycklingar. Karlarna

ACC. N:R M. 13358:6.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

6

befattade sig under den tid, det här är fråga om, inte om mjölkning, bärplockning och dylikt, men ogifta manfolk, gräsänklingar och änklingar fingo vackert laga mat till sig, om de ville ha sådan.

Kvinnliga yrken och sysslor.

Väva, spinna, sy, stoppa, laga mat m.m. hörde till de kvinnliga sysslorna. Icke sällan såg man lantbrukarnas kvinnliga tjänsteandar och döttrar sprida gödsel samt gräva i trädgårdarna. Byka, tvätta och baka fingo kvinns personer själva klara, men vid bak hände det ofta, att far i huset eller någon annan manlig medlem eldade bakugnen

Ick så få hemmadöttrar började på 1880-talet tänka på att de skulle bli "lärinnor".

Vid barnfödelse

Förhållandena voro mycket olika. Somliga fäder voro hela tiden med vid förlossningen och bistodo sin maka; andra fäder arbetade på åker och i äng, medan förlossningsprocessen pågick.

Äldsta barnet skulle (helst) framföras till dopet av faderns mor (och far) alltså barnets farföräldrar, om de levde. Faddrarna kunde vara manliga eller kvinnliga.

Vid bröllop.

I allmänhet var bömemannen en kvinna. Om det var fråga om ett större bröllop, brukade manliga ungdomar, som skulle med på

ACC. N:R M. 13358/7.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

7

bröllopet, utanför bröllopsgården, (i synnerhet under den tid, då man kunde anskaffa blommor och grönt) resa en äreport, som kläddes med blommor och grönt. Måltiden var utomordentlig riklig. På tal och vin var ingen brist, och många tal voro synnerligen lustiga. Kyrkan var vanligtvis vackert klädd till vigseln. Före brudparet gick brudnäbb, och sedan kommo tärnor och marskalkar parvis och ställde sig runt kring altobarriären, varför brudparet kom att stå i mitten. De inbjudna sutto: kvinnorna ~~stod~~ i bänkarna till vänster och karlarna i bänkarna till höger i kyrkan. Då bröllopsmåltiden var slut, gick brudgummen ut i köket och framförde ett tack till kokerska, diskerskorna och serveringsflickorna för vad de hade uträttat samt gav åt var och en av dem några kronor såsom en erkänsla. Mitt under festligheterna lämnade brudparet "i smyg" bröllopsgården.

Vid begravning

lordnigsställandet av liket var ett kvinnögöre, men i allmänhet lades liket i kistan av män. Var den döde en mansperson, och han behövde rakas, så utfördes rakningen av en man

Ungdomens umgängesformer.

Pojkar och flickor ordnade gemensamt dans och lekar. I allmänhet togo pojkarna initiativet, men vid t.ex en skottbal i nordvästra Skåne togo flickorna initiativet. Det hela blev emellertid

ACC. N:R M. 13358: 8.

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

8

nära nog en skandal, som omtalades åtminstone i en tidning. Där beskrev man, hur en stackars flicka (för övrigt en mycket rar tös) bjöd A, som tackade nej, och B, som gjorde sammalunda. Då lät hon bjudningen gå till C, som bodde i en grannförsamling, och han mottog bjudningen.

Naturligtvis stämde pojkar och flickor möte, och här kan jag inte taga mig själv undan. Och då jag och hon, som sedan blev min följeslagarinna genom livet, träffades gång på gång, så hette det: "De e bra mä dom." Så sade man för övrigt alltid om ungdomar, som träffades. Om en flicka gärna ville träffa pojkar, så hette det: "Hon e ryselit gla ve påga", och om honom, som gärna ville träffa flickor, hette det: "Han e ryselit gla ve töser."

Tyvärr tillkom allt för ofta fruktansvärt grova ord och sexuella anspelningar mellan manliga ungdomar, och allt för ofta hände det under sommarkvällarna, att manliga ungdomar samlades och lågo på en gräsmatta och under timal berättade den ena råa historien efter den andra, och alla rörde sig kring sexuella saker.

Mig veterligen hade man på den tid, det här är fråga om, inga öknamn på pojkar och flickor